

Nr 23/1935.

L a n d s k a p s n ä m n d e n s fram-
ställning till Ålands landsting med anledning
av landskapsrevisorernas berättelse över land-
skapets ekonomiska förvaltning under år 1934.

Jämlikt 12 § 2 mom. av instruktionen för Ålands landskapsrevisi-
on skall revisionsberättelsen omedelbart av landstingets kansli del-
givas landskapsnämnden, varmed självfallet åsyftas att nämnden skall
inför landstinget kunna, om den anser omständigheterna sådant krä-
va, redogöra för de synpunkter, som betingat dess åtgärder ifråga
om av revisorerne framställda anmärkningar emot dess förvaltning
under räkenskapsåret.

Beträffande de av revisorerne emot bokslutet framställda anmärk-
ningarna hava de omständigheter, som föranlett desamma, delvis redan
före revisionsberättelsens avfattande undergått rättelse och kunna
därför förbigås. Vad sedan vidkommer revisorernas anmärkning röran-
de förvaltningen av Ålands kulturhistoriska museum, kan landskaps-
nämnden under inga villkor förena sig om befogenheten av revisorerne
yrkande på att det av landskapet utgivna beloppet för sagda museum
under räkenskapsåret skall av de landskapsnämndens ledamöter, som
till beslutet om de gjorda utbetalningarna bidragit, återbetalas.
Revisorernas resonemang är i denna del fullständigt felaktigt och
måste bero av deras obekantskap om de allmänna grundsatser, enligt
vilka privaträttsliga avtal skola till sitt innehåll och sina verk-

ningar bedömas. Ej heller hava revisorerna aktat nödigt framhålla, att landskapsnämnden genom sin förvaltning av museet tillfört landskapet en inkomst, som med Fmk. 985:- överstiger utgifterna under samma tid, varför landskapsnämnden i själva verket genom förvaltningen tillfört landskapet en nettoinkomst om sistsagda belopp. Ett godkännande av revisorernas betraktelsesätt medför den givna påföljden, att de inkomster, som landskapsnämnden genom sina enligt revisorernas mening oriktiga förvaltningsåtgärder tillfört landskapet, då även skola tillfalla sagda ledamöter såsom enskild inkomst. Hela denna tankegång är emellertid fullständigt riktig.

I egenskap av subjekt för privaträttsliga rättigheter och skyldigheter var föreningen Ålands Vänner berättigad att 1934 såväl som nu åt landskapet överlåta skötseln av sina samlingar, med eller utan rätt att samtidigt även övertaga vården om de lokaliteter, i vilka samlingarna voro inrymda, och såsom subjekt för privaträttsliga rättigheter och skyldigheter ägde landskapet obestriddig rätt att övertaga skötseln av dessa samlingar, på samma sätt landskapet f.n. även omhänderhar skötseln och dispositionen över av andra personer eller sammanslutningar till landskapet överlämnade museiföremål. Enligt det ingångna avtalet övertog landskapet omedelbart ifrågavarande förvaltning, som avtalsenligt fortfor ända till dess det visade sig, att det resolutiva allmänna villkor, varom i avtalet överenskommits, nämligen museilokaliteternas överlåtande med uteslutande

rätt å landskapet, på grund av undervisningsministeriets avböjande beslut, visserligen såsom en följd av föreningens egna åtgärder, ej inträdde.

icke nog med att föreningen rättsstridigt uppsade det ingångna avtalet; densamma förmådde nämligen även undervisningsministeriet att vägra landskapet rätt att tillträda museilokaliteterna i Kastelholms fornborg. Att föreningens uppsägning av oftanämnda avtal var klart rättsstridig, på sätt tidigare i annat sammanhang även erinrats om, framgår av nedanstående, av rikets förnämsta sakkunniga på detta område, t.f. professorn i civilrätt vid Helsingfors universitet Ilmari Caselius avgivna intyg:

"På begäran får jag härmed som min ofrånkomliga åsikt uttala, att det avtal, som den 16 januari 1934 ingåtts emellan Ålands landskapsnämnd, å ena, samt Ålands Vänner r.f. benämnda förening, å andra sidan, vilket finnes avtryckt å sid. 56 och 57 uti Lantrådets i landskapet Åland berättelse för år 1934, icke får å någondera sidan opåkallat utan föreliggande anledning godtyckligt uppsägas, vilket enl. min mening tydligt kan utläsas icke allenast ur överenskommelsens art utan även ur ordalydelsen uti sista momentet, däri uttryckligen säges att "överenskommelsen gäller tillsvidare och intill dess ändrade tidsförhållanden, mellankommen lagstiftning eller andra omständigheter påkalla ändring i densamma". För att rätt till uppsägning skall föreligga, skall tidsförhållandena eller lagstiftningen giva anledning därtill eller ock sådana omständigheter inträffa, som icke vidare tillåta överenskommelsens

existens, utan påkalla en ändring av densamma. Och i inget fall kan den åberopade testamentariska dispositionen, Sv. Kr. 10.000:-- , för det av kontrahenterna befrämjade ändamålet giva anledning till uppsägning, ej heller meningsolikheter och slitningar emellan kontrahenterna, såvida Ålands landskapsnämnd fullgör sina uti överenskommelsen angivna skyldigheter.

Helsingfors, den 2 november 1935.

Ilmari Caselius.

t.f. professor".

Av förestående intygs lydelse torde framgå, att det emellan landskapet och oftanämnda förening ingångna avtalets av den 15 januari 1934 bestånd ej alls berördes av föreningens åtgärd att uppsäga det samma; först sedan landskapsnämnden erhållit kännedom om att undervisningsministeriet vägrat att å landskapet överflytta rätten att självständigt disponera museilokaliteterna och det visat sig, att det vid avtalet fästade resolutiva villkoret ej kunde förverkligas, upphörde avtalet rättsligt att gälla. Ej heller verkade den omständigheten, att föreningen Ålands Vänner med egenhandsrätt, som av landskapet kunnat beivras, satte sig i besittning av museilokalen innan ministeriets beslut fallit, på avtalets bestånd. Att föreningen omedelbart efter uppsägningen började utbetala lön åt vaktmästaren, saknar varje juridisk betydelse även emot museets vaktmästare, enär åtgärden, i avsaknad av juridiskt underlag, måste betraktas såsom en rent benådig disposition.

Vad revisorerna anföra till stöd för sitt yrkande, eller att de av landskapet gjorda utbetalningarna för museets skötsel måste betraktas såsom förhandsprestationer, saknar enligt landskapsnämndens mening varje stöd i doktrin eller i förvaltningsrättslig eller civilrättslig praxis och måste förty av nämnden kategoriskt tillbavisas.

Vid anförda förhållande och då landskapsnämnden genom att fasthålla vid oftanämnda avtal för förverkligande av Landstingets i landskapets budget givna anvisningar, endast bevakat landskapets rätt och då vidare - vilket visserligen ej är av saklig betydelse - förvaltningen lämnat ett icke obetydande överskott, emotser landskapsnämnden att revisorernas yrkande på vägrad ansvarsfrihet måtte i denna punkt av landstinget underkännas.

Förre landskapsagronomen Lönegrens pension. För att landstinget må kunna bilda sig en uppfattning om de omständigheter, som ligga till grund för justitiekanslers åtgärd i detta ärende, torde en kortfattad relation av händelseförloppet vara av nöden.

Sedan landskapsagronomtjänsten i slutet av år 1924, efter det landstinget beviljat härför behöfliga medel, anslagits ledig, ansöktes densamma av bl.a. på indragningsstat nyss ställda distriktsagronomen Lönegren, som till tjänsten antogs. Men emedan man ville pröva, huruvida denna tjänst kunde förenas med befattningen såsom föreståndare för landskapets lantmannaskola, och sistnämnda befattning författ-

ningsenligt måste besättas på två provår, förordnades även Lönegren till den förenade tjänsten. Innan provåren gått till ända, åtskildes emellertid de bägge tjänsterna, på grund av mellankommen lagstiftning. Då provårsbeslutet uteslutande betingades av föreståndarbefattningen ifråga, ansåg man förmodligen inom landskapsnämnden att något nytt formellt beslut om Lönegrens utnämning till landskapsagronom ej var nödvändigt, varför sådant uteblev och Lönegren tillerkändes och åtnjöt alla de förmåner, som skola tillkomma ordinarie befattningshavare. Någon tveksamhet därom att icke Lönegren var ställd på ordinarie stat, har aldrig rått, och sedan han uppnått pensionsålder, tillerkändes han även lagstadgad livstidspension.

Men nu tillkommer en mycket anmärkningsvärd omständighet. På grund av verkställighetslagens till självstyrelselagen bestämmelser, att tjänsteman, som åtnjuter indragningsstat, förlorar denna, om han erhåller motsvarande tjänst i landskapet, meddelade landskapsnämnden om Lönegrens utnämning till lantränteriet härstädes, som vidarebefordrade meddelandet till lantbruksministeriet. I strid mot sagda lagbestämmelse förklarade emellertid detta, att då Lönegren ej antagits i statstjänst, han fortfarande borde åtnjuta indragningsstat. Att frågan tagit den utveckling som skett, beror sålunda uteslutande på lantbruksministeriets felaktiga beslut, ty hade icke sådant träffats, hade Lönegren, då han övergått i landskapstjänst, förlorat rätten till statspension, och det är sålunda en riksmyndighet, som i ärendet

förfarit lagstridigt..

Visserligen har justitiekansler påstått, att landskapsnämnden förfarit felaktigt, då den tillerkänt Lönegren pension, utan att denne formellt utnämnts till sin tjänst. Men nu är att observera, att landskapet icke vid tiden för Lönegrens antagande hade någon landskapslag, som reglerade utnämningssättet - en sådan tillkom först 1929 - och var sålunda landskapsnämnden icke bunden vid någon viss form. Men omedelbart efter det sistnämnda lag trädde i kraft, beslöt nämnden att åt alla dess befattningshavare skulle utfärdas behöriga utnämningssbrev, bland dem självfallet även åt Lönegren. Under alla omständigheter har Lönegren sålunda vid tiden för sin avgång varit en landskapets ordinarie tjänsteman. Även om man fullföljer justitiekanslers tankegång kan man ej stanna vid ett annat resultat, ty om Lönegren engång utnämndes på 2 provår, så måste han, enligt rådande lagstiftning, vid provårstidens slut antingen entledigas eller antagas till ordinarie. Någon tredje eventualitet existerar icke, Då han sålunda icke entledigades, måste han, även enligt rikets lagstiftning, anses såsom ordinariter anställd, alldeles oavsett om han formellt utnämnts eller ej.

Men även om man skulle anse, att en formell underlåtenhet uti nu berörda avseende stannat landskapsmyndighet till last, så inverkar detta ej på Lönegrens rätt att uppbära sin pension. Det är anmärkningsvärt, att justitiekansler, som nu torde yrka på resning i land-

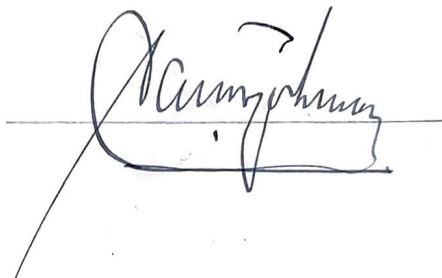
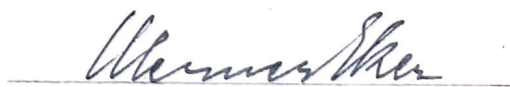
skapenämndens pensionsbeslut, hyser en helt avvikande uppfattning, när det är fråga om riksmyndighets "felaktiga" åtgärder. Uti justitiekanslers ämbetsberättelse för år 1934 ingår ett belysande fall: Sedan ett par laborantbefattningar vid statens agrikulturkemiska laboratorium blivit indragna samt dessas innehavare hos statsrådet anhållit om indragningsstat, ehuru vid deras utnämningar ej förfarits lagenligt, infordrade statsrådet i ärendet utlåtande av justitiekansler, som i avgivet sådant (den 19 april 1934) yttrat bl.a.: "Allmänt omfattas likväl den uppfattningen, att en förvaltningsåtgärd, som har naturen av ett rättsärende, såsom en tjänsteutnämning, är ovillkorligt ogiltig endast i avsaknad av de väsentligaste rättsliga förutsättningarna och att även en ovillkorligt ogiltig förvaltningsåtgärd kan bli giltig genom efteråt skeende godkännande". Ehuru de i det föreliggande fallet förhandenvarande felaktigheterna just bestodo däri, att åt sagda laboranter ej utfärdats befattningsbrev, ehuru författningenslignat sådant bort ske, förklarade justitiekansler att desamma likväl måste betraktas såsom innehavare av sina befattningar, varför åt dem borde utgivas indragningsstat, vilket även skedde.

Härav framgår att justitiekansler i fullständigt analoga fall önskat tillämpa alldeles olika grundsatser ifråga om riksmyndighets och landskapsmyndighets åtgärder. Genom det av justitiekansler förordade förfarandet skulle ju vinnas den fördelen, att ansvaret för lantbruksministeriets mot lag stridande beslut om tilldelande av indrag-

ningsförmåner åt Lönegren och de ekonomiska konsekvenser detsamma visat sig för riket medföra, vältras över på landskapet. Men i vilken mån en sådan utgång skulle motsvara den enklaste form av rättvisa, torde ligga i öppen dag.

Mariehamn den 14 november 1935.

På landskapsnämndens vägnar:

A handwritten signature in dark ink, appearing to read "Carl Gustaf", written over a horizontal line. The signature is fluid and cursive, with a long horizontal stroke extending to the left.A handwritten signature in dark ink, appearing to read "Herman", written over a horizontal line. The signature is cursive and somewhat stylized.